

Snacka om brott – en podd från Brå

Almedalen 2019

Skjutningar i kriminella miljöer - vilka skjuter och vad gör vi åt det?

Medverkande: Karin Svanberg, enhetschef på Brå; Daniel Vesterhav, enhetschef på Brå och Boel Håkansson, kommissarie och verksamhetsutvecklare vid nationella operativa avdelningen på Polisen

Moderator: Willy Silberstein

SPEAKER: Skjutningar i kriminella miljöer, vilka skjuter och vad gör vi åt det? En stor del av dödligt skjutvapenvåld är kopplat till storstadslänens socialt mest utsatta områden. Flertalet fall rör kriminella konflikter. Har våldet intensifierats? Gör den kriminella miljöns avsaknad av tydliga strukturer att våldsutövningen eskalerar och konflikterna närmast blir självgående? Det diskuteras i det här avsnittet av *Snacka om brott special* av en panel vid ett seminarium som Brå arrangerade under Almedalen 2019. Medverkar gör Karin Svanberg, enhetschef på Brå, Daniel Vesterhav, även han enhetschef på Brå och Boel Håkansson, kommissarie och verksamhetsutvecklare vid nationella och operativa avdelningen. Moderator är Willy Silberstein.

WILLY: Välkommen Daniel Vesterhav, Brottsförebyggande rådet, du har studerat dödligt våld. Vad är rubriken, vad är det du har tittat på?

DANIEL: *Skjutningar i kriminella miljöer*. Vi på Brå har gjort flera rapporter tidigare där vi har berört skjutningar i kriminella miljöer men de studierna har hela tiden baserats på rättsväsendets data, det vill säga statistik, förundersökningar och liknande.

WILLY: Och här har ni gjort på ett annat sätt?

DANIEL: Ja, för den pusselbit som saknas i kunskapen är utsagor från de personerna som själv är inblandade i skjutningar. Och det är det vi har gjort i studien. Vi har intervjuat 21 personer som själva har

varit inblandade i skjutningar eller har djup erfarenhet av kriminella miljöer, för att få höra vad de själv anser om vad det är som händer i de här kriminella miljöerna.

WILLY: Är det svårt att få dem att prata?

DANIEL: Det är aldrig lätt att hitta gärningspersoner att intervjua men vi har gjort det i många studier förut. Vi har gjort det med storskaliga skattebrottslingar, vi har gjort det med hälare, narkotikagrossister, men vi upplevde att det faktiskt var lättare att hitta intervju personer i den här studien, och det tror jag har att göra med att de själva faktiskt anser att det här är ett problem.

WILLY: De tycker att det här borde minska?

DANIEL: Ja, alltså det var ju killar som intervjuades i den här studien som själv menade på att jag lever inte om två eller tre år om vi inte får stopp på den här utvecklingen.

WILLY: Fick du fram nånting om varför det tyvärr är allt fler som går, och det är oftast män, unga män, beväpnade?

DANIEL: Nu är det inte som så att de går beväpnade utan man kan säga att man har ett vapen lättillgängligt i sin närhet men man blir stoppad och kontrollerad av polisen så därför bär man inte på sig det hela tiden, men man har iallafall så att man kan nå det snabbt om man behöver och vapen är väldigt viktigt i den här miljön för att det är en trygghet. Man ser det som en livförsäkring. Dels bär du ett vapen för att kunna bygga upp det här skrämsekapitalet som vi pratade lite om på förra seminariet, men det är också försent att skaffa ett vapen när en konflikt uppstår. Du behöver ha ett vapen redan innan.

WILLY: Du sa att det ger trygghet – ger det status?

DANIEL: Ja. Det var en av de sakerna som var tydligast i den här studien, att själva statusen, ryktet eller skrämsekapital som vi kallar det i forskningen, är egentligen motorn bakom de här skjutningarna. Det

är väldigt viktigt att framstå som någon som inte är svag, någon som inte böjer ner sig. Och då blir skjutningarna ett instrument för att bygga upp det här skrämsekapitalet.

WILLY: Och det vet vi väl, men jag frågar ändå, tillgången är verkligen inget problem?

DANIEL: På vapen? Nej. Både de här personerna, och i tidigare studier när vi intervjuade poliser så är de väldigt eniga i sin uppfattning om att det är en väldigt god tillgång på vapen i den kriminella miljön.

WILLY: Och varifrån kommer den?

DANIEL: Den kommer lite överallt ifrån men många av vapnen härrör ju från balkanområdet, från kriget i det forna Jugoslavien.

WILLY: Och det är inte så svårt att föra in det i Sverige?

DANIEL: Nej. Inte som det ser ut. Sedan ska ni komma ihåg att vapen är inte heller en förbrukningsvara som till exempel narkotika som man tar in och förbrukar, utan när vapnen väl kommer in här så är de kvar i den kriminella miljön tills de går sönder eller beslagtogs av polisen. För det är också någonting som vi har sett i studier, att för 10–15 år sedan, om man använde ett vapen i en skjutning, då gjorde man sig av med vapnet efteråt, nu återanvänder man samma vapen.

WILLY: Jag hörde under lunchen här, Anders Thornberg, rikspolischefen säga att innehav ger fängelse i två år men det verkar inte avskräcka i någon stor omfattning.

DANIEL: Nej. Och med tanke på att det här är personer som lever med ett hot mot sitt eget liv och deras egen logik är att de behöver vapnet för att försvara sig.

WILLY: Och är det så utifrån det du har sett? Vistas man i denna miljö så behöver man vapen för att försvara sig?

DANIEL: Det var så intervjupersonerna uttryckte det, ja.

WILLY: Hur mycket pratar de om lojalitet och att man har vapen för att hjälpa andra?

DANIEL: De pratar väldigt mycket om lojalitet och det vi har tittat på, de här 21 personerna vi har intervjuat, det är ju från förortsmiljöer, socialt utsatta områden, så det ska man också veta att det jag pratar om nu kanske inte kännetecknar alla kriminella miljöer utan det är just den miljön vi har tittat på. Det som är intressant där är att man kan egentligen inte prata om det här med rekrytering in i kriminella gäng, utan det här är personer som är uppväxta i socialt utsatta områden, de lever i en miljö där kriminalitet är en vardag. Man kanske har behövt gå igenom en öppen narkotikaförsäljning på väg till skolan eller till tunnelbanan och liknande. Det gör att de här killarna från början är kompisgäng och sedan glider de tillsammans in i kriminalitet. Man märker att man kan börja tjäna pengar genom att sälja narkotika och liknande. Det gör att, till skillnad från andra kriminella gäng, om man jämför med MC-gängen, att de har redan den här lojaliteten och vänskapen från början och sedan börjar de begå kriminalitet. I ett MC-gäng så måste du vara provmedlem och bevisa din lojalitet för att få komma med i gänget.

WILLY: Och samtidigt har jag förstått att de här lojaliteterna inte är särskilt stabila utan det här kan förändras ganska snabbt?

DANIEL: Det var faktiskt ett av de mest intressanta resultaten med studien tyckte jag. En av förklaringarna till att de här konflikterna uppstod var just att det var kompisgäng som började begå kriminalitet tillsammans för det gjorde att det fanns inga riktigt tydliga organisationsstrukturer som kunde kyla ner när det blev en konflikt. Utan när man började tjäna pengar, man började misstänka varandra, man svek varandra, då blev det väldigt individuellt och många utav de här konflikterna vi ser är ju faktiskt tidigare vänner som skjuter mot varandra.

- WILLY: Och som utomstående så får man intrycket av att ett människoliv inte är värt särskilt mycket. Är det också det du märkte när du pratade med de här?
- DANIEL: Ja, utifrån den logiken att de resonerar mycket att det handlar om att döda eller dödas. Man pratar om att när man hamnar i en konflikt, och då är det väldigt viktigt att den här konflikten kan handla om vad som helst. Och då kunde man se i de här intervjuerna att de hade svårt att uttrycka vad som har utlöst de här konflikterna. Man pratade om att det blev tjafs och liknande men det var inte det viktiga – det viktiga var, eftersom man hela tiden är bevakad i den kriminella miljön, så kommer de andra titta på hur reagerar jag, hur svarar jag nu på den här upplevda kränkningen på den här konflikten. Om man då inte svarar tillräckligt kraftfullt så upplevs man som svag.
- WILLY: Och då ökar risken för mig, om jag uppfattas som svag?
- DANIEL: Ja precis. Och det gör också att om man hamnar i konflikter med varandra, då vet man inte hur han kommer att reagera på det här. Då resonerar en del av de här personerna att då är det bättre att vara den som skjuter först än att gå och vänta på och se vad som ska hända.
- WILLY: Man ser ju, det är inte tack och lov särskilt vanligt men det händer ju lite oftare än tidigare, att personer som inte har någonting med de här gängmotsättningarna som också lite slumpmässigt drabbas av våld. Är det någonting som man pratar om inom de kretsarna som du har träffat?
- DANIEL: Det var ingen fråga vi ställde i den här studien.
- WILLY: [Ohörbart] resonerade runt det.
- DANIEL: Men samtidigt så kan du ju se att många utav de här skjutningarna sker ju på allmän plats och det gör ju naturligtvis att det ökar risken för att en tredje person kan komma att träffas av skotten.

WILLY: Jag vet inte om du har resonerat i de termerna men utifrån det du har hört och skrivit, kan de rättsvårdande myndigheterna, polis och andra, tycker du, dra några slutsatser kring hur man ska hantera det här?

DANIEL: I rapporten är det tre saker vi diskuterar. Den första – eftersom vi nu har tittat på socialt utsatta områden – är att fortsätta jobba väldigt målmedvetet med problematiken i socialt utsatta områden och naturligtvis med att stärka upp skolan, dysfunktionella familjer men också jobba väldigt hårt med den synliga kriminaliteten. För vi ser att den är en stor del av tillväxten i de här miljöerna. När man växer upp på ett ställe där det blir normaliserat, man ser inte det som något konstigt att man ser brott i sin vardag och att folk tjänar pengar på brott. Så det är en av de viktigaste sakerna och sedan är det naturligtvis tillgången på både vapen och narkotika. Narkotika har en väldigt viktig roll i de här konflikterna. Det är oftast runt narkotikamarknaden som de här konflikterna uppstår och den sista delen är avhopparverksamhet. Det var väldigt tydligt i den här studien att de här killarna mår ju tidvis väldigt dåligt. Vi pratade om det här att man kanske har en horisont på att man inte lever om två eller tre år, man går runt med en skottsäker väst. För alla oss här inne tror jag den tryggaste platsen är hemmet. För de här killarna är det den otryggaste platsen för då vet någon annan var man är. Och för de här killarna kommer det förr eller senare en punkt då man kommer att vilja hoppa av men det man uttryckte i de här intervjuerna var att man inte klarar av att göra det på egen hand för man har väldigt svårt att se några realistiska alternativ. Då behöver man någon som hjälper en att kanske flytta, att få en vettigare sysselsättning än att sälja narkotika och så vidare.

WILLY: Sista frågan, såhär långt till dig då Daniel, efter att ha gjort de här intervjuerna, blev du mer pessimistisk eller känner du något uns av optimism?

DANIEL: Visst, det är väl klart att man hade önskat att man hittade några resultat och att här har vi lösningen. Det är ju mycket mer komplext än så, men jag tycker ändå att det visar att många av de inslagna vägarna vi jobbar på skulle kunna ge effekt och nu ska vi alldeles strax få höra om ett sånt initiativ i Malmö.

WILLY: Stort tack såhär långt Daniel, en applåd får du.

WILLY: Och då ska vi höra på vad man kan göra. Boel Håkansson, polisen i Malmö. Hörde senast på Ekot igår i fina Sveriges Radio där jag har jobbat, välkommen upp Boel.

BOEL: Tack så mycket.

WILLY: Jag har inga invändningar om inte någon annan har det? Det är okej va? Att dörren är öppen? Bra. Boel, du jobbar i Malmö.

BOEL: Ja.

WILLY: Och i Malmö har ni en amerikansk strategi, *Group Violence Intervention*.

BOEL: Det verkar som att vi ska göra ett test här först.

WILLY: Det är en annan *intervention* som behövs.

BOEL: Jag behöver stöd just nu. Ett ögonblick.

WILLY: Frågan får hänga i luften.

BOEL: Ja. Då lägger jag den där så jag inte...

WILLY: Där är du.

BOEL: Ja. *Group Violence Intervention*, förkortningen GVI kan ni också ha hört. Den kommer som sagt från USA, brottsförebyggande strategi, det bygger på *focus deterrence*. Det översätter vi med fokuserad avskräckning. Det innebär att vi jobbar med tydlig kommunikation mot de här våldsdrivande grupperna. Vi talar om vad konsekvenserna blir om de fortsätter med våldet.

- WILLY: Och där samlar ni de kriminella i ett rum och talar klarspråk?
Berätta.
- BOEL: Det gör vi bland annat. Vi har haft två *call in*, det är ett informationsmöte. Då drar vi ihop representanter från de olika våldsdrivande grupperna i ett rum, berättar som sagt att våldet måste upphöra. Vi tolererar inte att de löser konflikter på detta sättet. Men vi berättar också då att vi kommer att sätta in, om de fortsätter med våldet så kommer vi att sätta in sanktioner mot de mest våldsdrivande grupperna i Malmö. Men vi erbjuder också hjälp, stöd till de som vill förändra sitt beteende och lämna det kriminella livet. Så vi sträcker ut en hand och säger att vi har sociala insatser också för att hjälpa.
- WILLY: Förstår jag det rätt, kan det vara rivaliserande gäng som sitter i samma rum?
- BOEL: Absolut. Det är egentligen, det är lite det som är grejen. Vi ska helst ha alla de olika grupperna representerade. Vi kan välja ibland, av säkerhetsskäl, att inte ta in alla men då gör vi en *custom*, men de ska vi inte komma in på. Men vi har rivaliserande grupper i rummet, representanter för det.
- WILLY: Det låter som att det kan bli lite dålig stämning.
- BOEL: Det är inte dålig stämning – det är en positiv stämning.
- WILLY: Men vad händer? Berätta.
- BOEL: Men det är en tryckt stämning. Vi har som sagt ett förmöte. Det börjar med frivårdsinspektörerna för att det är kriminalvården – det är ett samverkansprojekt mellan polis, kriminalvård, Malmö stad och civilsamhället. Kriminalvården kallar dit de, Petra som sitter där, hon är chef där, hon lämnar över kallelsen. Det blir konsekvenser om de inte kommer dit. De kommer dit för att möta sin frivårdsinspektör. De går på ett förmöte där vi berättar reglerna och vad som händer här. De ska lyssna. De får inte prata och de får

inte störa mötet, då betraktas det som misskötsamhet. De får lyssna på en överläkare och en traumasjuksköterska från Malmö universitetssjukhus som berättar vad som händer när man får in en skottskadad patient och hur det känns för personalen att behöva prioritera bort andra patienter och sedan meddela att det är någon som har avlidit. Det här berör killarna väldigt starkt kan jag säga. Sedan lotsas de in i rummet där vi ska ha det här informationsmötet. Där har vi dragit ihop en publik på ca 50 personer. Väl utvalda representanter från civilsamhället. Personer som känner de här killarna, som de träffar på i vardagen i lokalsamhället där de bor och vistas. Där är olika representanter från samhället som står som talare. De lämnar samma tydliga budskap, vi vill inte att du ska dö och vi vill inte att du ska döda någon annan och vi är beredda att ge det stöd som behövs om du vill förändra ditt beteende och lämna det kriminella livet. Ska jag fortsätta?

WILLY: Nej. Du pratade om att ni kan locka med hjälp och hota med sanktioner. Konkret, vilka är sanktionerna och vad är hjälpen?

BOEL: Sanktionerna är att – det är flera myndigheter tillsammans som går in och samtidigt fokuserar på den mest våldsamma gruppen i Malmö. Det är polisen som gör kontroller, rapporterar allt från trafikbrott till vapenbrott, grova våldsbrott. Vi prioriterar utredningar både på den lokala nivån och på den regionala nivån inom polisen mot de som ingår i den mest våldsamma gruppen. Vi har ett samarbete sedan lång tid tillbaka med andra myndigheter och de är också med och hjälper till i detta. Skatteverket har skönstaxerat ett antal individer som har ingått i de här grupperna. Kronofogdemyndigheten har utmätt tillgångar hos de som har skulder och kriminalvården igen, de går in och markerar misskötsamhet, att de inte kommer till avtalade möten med kriminalvården, det får också konsekvenser.

WILLY: Och samtidigt finns det då en hjälpmöjlighet, vad är det?

BOEL: Sedan, jag tror, åtta år tillbaka så finns det något som heter konsultationsteamet i Malmö. Det är ett samarbete mellan framförallt Socialtjänsten och polisen men det är även andra aktörer som är med i det arbetet. De är vana vid att jobba med de här klienterna. I detta fall är de svåra att motivera så de behöver motiverande samtal och en uthållighet i det stödet. Det kan ha varit allt från att hjälpa till med en kontakt med en annan myndighet, hjälpa de in på någon utbildning eller att de får en praktikplats någonstans, men det kan också vara någon ekonomisk hjälp. Eller om de då vill lämna det kriminella livet så gäller det ju att stödja de om de ska vara kvar i Malmö för det är svårt. Men det kan också handla om att vi måste flytta de till en annan stad för att de ska lyckas i det. Och flyttar man de till en annan stad, då behöver de hjälp med att skapa ett kontaktnät, någonstans att bo och kanske en sysselsättning för att de inte ska hamna i fel kretsar igen.

WILLY: Är det svårt att lämna kriminella miljöer och det kriminella livet?

BOEL: Absolut. Det är ju en svår och lång process. Man får nog acceptera att det blir bakslag och så får man kämpa på igen.

WILLY: Men hur länge har det här projektet pågått i Malmö?

BOEL: Satsningen, ja vi väljer att inte kalla det projekt.

WILLY: Okej, förlåt.

BOEL: För det här ska överleva och finnas för alltid. Satsningen startade i februari 2018, men då jobbade vi mycket med planering och förankring och så, så i oktober 2018 hade vi vår första *call in*. Och sedan har vi då jobbat på sedan dess.

WILLY: Och då är vi precis i början av denna satsning, men kan du ändå säga någonting? För jag hörde ju på Ekot att såhär långt har ni ändå sett positiva resultat för detta.

BOEL: Ja. Vi har sett att vi har fått ner skjutningarna. Om vi jämför första halvåret 2019 och med 2017, 2018 så har skjutningarna minskat.

Vi har fått färre skadade och hittills i år har vi två dödade på grund av skjutningar i Malmö. Och det är bara en av de skjutningarna som vi kan koppla till kriminella grupper. Så såhär långt är det en minskning, men då vill jag passa på att säga att *Sluta skjut* satsningen är en del i det – men vi har också varit framgångsrika och jobbat väldigt intensivt med utredningsverksamheten och fått möjlighet att frihetsberöva. Region syd, och jag tror att jag ser Petra i rummet här, de har jobbat med andra länder. Vi har fått frihetsberövade från Malmö som sitter bland annat i Spanien för grova våldsbrott och så. Så det är många olika samverkande faktorer, tror jag, som har bidragit till det.

WILLY: Jag förstår att det är precis i början men törs du säga att du ändå tror att det här kan vara en modell både för Malmö och kanske resten av Sverige?

BOEL: Jag tror på det, men vi kommer säkert få bakslag. Men det är en väl utvärderad metod som man har testat sedan 90-talet bland annat i USA. Vi har gjort vissa anpassningar men jag tror att det kan fungera i Sverige också.

WILLY: Och är det svårt om andra områden skulle vilja tillämpa den här modellen? Tar det väldigt mycket resurser eller är det annat som gör att det inte är så enkelt att bara börja i Stockholm eller vad det nu skulle kunna vara?

BOEL: Vi gör det i linjeverksamheten så det är därför vi inte kallar det projekt heller.

WILLY: Folk gör sina vanliga jobb och jobbar i denna satsning?

BOEL: Ja. Mycket av det vi gör är ordinarie arbete men vi gör det mer välkoordinerat. Sedan har vi lagt på vissa verktyg som vi sa *call in*, *Custom Notifications*, vi har lagt på vissa verktyg i det. Vi har lagt till kommunikationen. Så att nej, jag menar inte på att det är så resurskrävande så att man inte kan göra det. Sedan kan man behöva hjälp för att liksom tänka rätt enligt strategin och där har vi

haft ett stöd från USA. Så där behöver man hjälp. Det är ett nytt arbetssätt och det tar tid för kollegorna att hänga med på vagnen kanske.

WILLY: Och för att summera det – återigen, jag förstår att du inte vet, ni har inte utvärderat och så – men det här ger ändå hopp att vi kan få ner antalet skjutningar i hela landet med en sådan här satsning?

BOEL: Vi kan ju inte fortsätta som det har varit så vi måste våga prova något nytt. Detta är absolut värt att prova. Sådär långt så ska vi fortsätta den här satsningen tycker jag.

WILLY: Karin, Brå. välkommen upp Karin. Jag sa fel efternamn, Svanberg.

KARIN: Svanberg stämmer.

WILLY: Jag sa Svanborg förra gången. Välkommen Karin Svanberg från Brå. Du är ju chef för utveckling av brottsförebyggande arbete på Brå. Vad säger du om den här modellen sådär långt? Återigen, jag vet att det är rätt nytt men ändå.

KARIN: Jag känner mig lite skyldig till att den finns där den finns. För det var en handuträckning som jag gjorde mot Malmöpolisen när vi såg att skjutningarna ökade. Vi hade gjort vår vanliga omvärldsbevakning som Brå alltid gör om vilka modeller finns som man skulle kunna replikera eller använda i Sverige. Och de nappade på det och sedan så har de kopplat på med det här fantastiska arbetet så jag ser det som en lovande strategi för att få ner skjutningarna. Målet är alltså att minska skjutningarna och det ska man ha klart för sig. Det är det som är målet med hela arbetet. Den är ju teoretiskt förankrad. Du pratade om det här med *focus deterrence*, det finns en teori bakom. Det är också väldigt viktigt. Det finns också det som du pratade om att ni jobbade med planering innebar ju också ett ganska ordentligt kartläggningsarbete över hur de här kriminella miljöerna ser ut, hur de är länkade till varandra, en sorts nätverksanalys kan man säga att man gör. Också jätteviktigt. Det är ju så som vi menar att

kunskapsbaserat brottsförebyggande arbete ska bedrivas. Att man har en god bild av det fenomen som man ska förebygga. Jag vet inte hur länge ni höll på med det här men det var ett bra tag. Ett halvår som man liksom gjorde den här grundliga kartläggningen och det är ju också sånt som man normalt sett gör men här gjorde man det lite extra och med lite särskilda, en särskild metodik. Och det är ju det som är grejen, att man bygger på med lite extra tankeverksamhet runt det man redan gör.

WILLY: Och det låter ju, det kan vi ju inte veta, men det låter som att människoliv redan faktiskt har räddats. Vi kan bara gissa men det är rätt sannolikt, eller hur?

KARIN: Ja, om det är så, och det tror vi men vi vet inte, så är ju det alldeles lysande.

WILLY: Och ni pratar bland annat om att utnyttja dynamiken i en grupp för att påverka våldet, berätta vad det här handlar om.

KARIN: Vi vet ju att vi myndigheter inte kan påverka människors tankar sådär som vi skulle vilja, utan människor lever ju sina liv och påverkas av sina miljöer där de är. I en kriminell grupp så påverkar den kriminella gruppen de kriminella handlingarna, därför måste man påverka gruppen att inbördes inte vilja använda våld och det är det man gör med det här hotet om att få fokus på allt det man gör. De vill inte ha det fokuset och då uppstår ju en inre dynamik att inte vilja använda våldet därför att man ska kunna fortsätta med någonting annat som man inte vill ha ögonen på. Det finns också en annan dynamik, eller bakomliggande teori, och det är ju att konflikten alltid finns där på gatan. Konflikten som ligger bakom våldet finns kvar, det lever kvar, det ärvt trots att om man bara jobbar med lagföring och sätter in någon på anstalt så löser man inte konflikten. Någon ärver den konflikten och så fortsätter skjutningarna iallafall och det tycker jag att vi har sett ganska tydligt i senast tidens skjutningar i Stockholm och så vidare. Det

hjälper inte att bara jobba med den repressiva sidan och ta undan individer. De kommer också tillbaka ut i samhället sedan. Man måste trappa ner, man måste kyla ner våldsanvändningen helt enkelt och det är det som den här strategin går ut på.

WILLY: Ibland hör man att sekretess mellan myndigheter är ett problem. Är det det i det här fallet? För här är det ju många myndigheter som samverkar.

KARIN: Ja.

BOEL: Ja men vi är väl rätt så duktiga på att dölja och prata om det att vi inte kan samverka för att det är sekretess. Det vi har sett i *Sluta skjut*, vi har som sagt möte kontinuerligt mellan Malmö stad och Socialtjänsten som är särskilt med det här med sekretess, och kriminalvården och polisen, och vi har sett att vi kan dela mer information än vad vi har gjort tidigare.

WILLY: Du menar också att myndigheter ibland gör det lite bekvämt för sig?

BOEL: Ja, vi döljer oss kanske eller duckar lite. Men vi har också lyft, och jag vet att Brå förhoppningsvis får ett uppdrag nu av regeringen och tittar vidare på för att vi skulle vilja kunna dela lite mer information än vad vi kan idag för att kunna göra ännu mer brottsförebyggande arbete. Sedan har vi då sett att vi har startat operativa möten. Vi kan inte göra precis som USA, där samlar de socialtjänster – eller det har de ju knappt i USA, men kriminalvård i samma rum som polisen, det kan inte vi göra. Men vi gör egna operativa möten inom polisen där vi bjuder in åklagaren och där har vi då personal från yttre tjänst, från underrättelseenheten och från vår utredning. Och där brukar vi säga att förundersökningssekretessen gör att vi inte kan berätta, men vi kan dela mer information och det har gjort att alla känner sig viktiga som en del i det och det har varit motiverande och alla har gjort lite extra och vi har fått bättre kunskap om de här. Sedan har

vi liknande möte med kriminalvården där vi också med olika perspektiv på samma klient har kunnat liksom jobba med bättre stödjande åtgärder mot dem, för vi har en bättre koll på det men vi har också kunnat sätta in mer förebyggande insatser.

WILLY: Karin, vad händer nu?

KARIN: Ja, vi ska ju koppla på det här med utvärdering. Det finns redan en utvärdering på gång med en processutvärdering som Malmö universitet gör. Nu ska vi få till en ordentlig effektutvärdering. Det är givetvis svårt att säga att det bara beror på den här modellen eller inte och det är ju ändå, tack och lov, fortfarande ganska låga tal på skjutningarna men fluktuationer kan ju hända och det är svårt att avgöra vad det beror på. Om det beror på modellen eller brister i modellen eller om den har varit verksam. Men vi ska ändå göra allt vi kan för att på något sätt samla kompetens i Sverige och faktiskt också från USA enligt den forskargrupp som ska titta på det här med effekterna av det. Och sedan så tänker jag också att det är ju en strategi. Det är en pilot som vi kör i Malmö men det är ju en strategi och jag hör ju att ni säger att ni vill fortsätta. Så man måste göra det kontinuerligt också för att jag tänker att det är en överföring av en modell från USA. Vi måste kontinuerligt se vad det är som vi behöver skruva på för att få det bättre och få det att funka i Sverige. Och då vill jag komma till några saker som kanske är lite nydanande i det här, som jag ändå tycker att ni har jobbat så himla bra med. När jag hörde talas om den här interventionen i New York för första gången för tre-fyra år sedan, då pratade man om *the moral voice of the community*, att någon i det här informationsmötet ska framföra ett känslomässigt budskap, att vi vill att ni ska sluta med det här för att närsamhället vill inte att ni ska dö. Vi blir rädda av att det här händer i vårt närsamhälle, och då kände jag såhär att det här är utanför *comfort zone* framförallt för en medelålders byråkrat som jag, men kanske också för att driva i det här. Och där tycker jag att ni verkligen har vågat prova

saker. Det är lätt att säga att det man gör i USA, det går inte att göra i Sverige.

WILLY: Vad har man gjort då?

BOEL: Då var vi inne på det här *call in* igen, det är det här stora informationsmötet. Då hade vi olika representanter. Vi har också de som talar från civilsamhället. Så vi har bland annat bjudit in en mamma vars son dog när han var 25 år gammal. Han dog inte på grund av skjutning utan på grund av hjärtfel, men han är begravd på samma begravningsplats som många av de här killarna som är skjutna i Malmö. Hon möter alla de här mammorna och bröderna och så, så att hon står där uppe under sju minuter och berättar vad det innebär, en mammas sorg när, åh jag börjar nästan böla nu. Jag tänker på henne, hon är fantastisk. Hon är från Somalia, mörkhyad och så står hon där i sina färgglada klänningar och så berättar hon med jättestor känsla hur det är att förlora sin son. Och så talar hon om för dem att ni är inte ens sjuka, ni är unga, ni ska se till att leva och ni ska ta emot det stödet som ni får härifrån. De sitter, de skruvar på sig i stolarna, de torkar sig i ögonen. Ingen av dem går därifrån utan att vara berörd. Och sedan gör hon också såhär, för de måste checka ut innan de lämnar mötet, då står mamma Lull som vi kallar henne då, hon står där och ger dem en kram, och ingen av dem går därifrån utan att ha kramat henne när de går därifrån. Så de är berörda när de går ifrån det mötet. Och jag kan bara tipsa då, vi har en projektsida och den kan vi skriva upp adressen på. Det här mötet tar en timme, där har vi lagt en treminuters film på vår projektsida. Gå in och lyssna på den för där får ni en bra sammanfattning av strategin och vårt arbete och där får ni höra mamma Lull, och jag lovar, ni kommer bli berörda när ni hör hennes få ord där.

WILLY: Vi ser på dig. Karin, vill du säga något mer?

KARIN: Ja, en annan sak där man kanske också går lite utanför *comfort zonen*, det är ju det här när man uttalar det här trycket som ska skapa det här inre trycket i gruppen. Alltså att man i princip säger att vi kommer att vara på er. Det är ju på sätt och vis ett hot skulle man kunna säga. Det tror jag också har funnits en spärr att gå över, att liksom våga sig på att vara lite tuff där. Där och då mot de liksom, visa att vi vågar gå emot er. Och det är också jättebra. Det hör man också på den där filmen att det inte är några snälla typer, utan det är nypor också. Så det är morot och piska, och det är precis det som är en växelverkan med här.

WILLY: Boel, jag ska snart släppa din fråga, jag tänkte bara fråga, de som påverkas och ändrar sitt liv, går de till *nio till fem*-jobb eller vad händer med dem?

BOEL: Nej, som sagt, konsultationsteamet har hållit på länge, det är inte lätt att hoppa av verksamheten. Vi har en som sitter här som jag vet är jätteerfaren på detta. De här killarna säger konsultationsteamet att de är ännu svårare att motivera. Så vi hade, bara för att ta ett konkret exempel för det brukar vara talande – vi hade en kille som först inte skulle komma för att det var inte något för honom och så fick vi höra, men han dök upp på det här mötet. Han blev berörd av mamma Lull, han reste sig därifrån och när han checkade ut så sa han *Min mamma har lidit så det räcker nu*. Och vi erbjuder dem också på call in att vi ska ringa upp dem. Så vi ringer upp dem bara för att höra hur de har upplevt det och försöka liksom komma igång med en kontaktman. Han får hjälp med en truckutbildning, han får hjälp med en praktikplats. Sedan har han tyvärr trillat tillbaka igen nu men vi håller på och försöker fånga in honom i nätet igen och så.

KARIN: Men det var några månader eller hur?

BOEL: Ja.

KARIN: Truckutbildning och bara den tiden.

BOEL: Jag tror att man måste, eller inte tror jag är helt säker på att man måste vara uthållig, man får inte ge upp dem efter första chansen. För det är som ni har beskrivit. Din beskrivning Daniel är klockren. De tycker att det är jättejobbigt. Jag kanske ska nämna att vi gör de här *custom notification*, de som vi inte kan dra till *call in*. Eller om vi ser en uppblussande konflikt eller om vi har haft en skjutning så går vi hem, gör enskilda samtal för att tala om att vi inte accepterar inga hämndaktioner, vi har ögonen på er. Där har vi fått möta alla som vi har velat få kontakt med. Och när vi kommer till deras områden och de inte är hemma, då är det folk i området som ringer efter dem så att vi har fått möta alla som vi har velat träffa. Det har i regel varit positiva samtal. Många av dem berättar om hur de upplever sin situation som jobbig. De är rädda, de är trötta på våldet, de vill att det ska upphöra. Många av dem som har varit på *call in* upplever också att mötet var bra, att det är fler som borde komma på det, de blev berörda, de fick en rejäl varning från myndigheterna men också att vi brydde oss om dem. Sedan får man ju hoppa vidare med dem som bestämmer sig för att ändra sitt liv.

WILLY: Det låter som att du har ett meningsfullt jobb.

BOEL: Absolut. Det är fantastiskt om vi kan förändra situationen. Det påverkar allas vardag i Malmö.

WILLY: Tack. Nu kanske det finns frågor här ute? En i korridoren.
Varsågod, ställ din fråga.

PUBLIK 1: Tack så jättemycket och tack för föreläsningen. Frågan är, när ni talar om det här med att ni jobbar med att försöka ta dem till sjukhus och de anhöriga får berätta hur det är att förlora en son eller någon annan på grund av de här skjutningarna så tar man emot det här konsekvenstänket. De flesta gärningsmännen idag är lite äldre. Min fråga är, desto mer tiden går så sjunker åldern på de kriminella och det är det man är rädd för idag. De här barnen eller ungdomarna som kommer in i de här kriminella miljöerna har

inget konsekvenstänk idag och det är en utmaning som alla områden står inför. Själv är jag uppvuxen i Stockholm, Södertälje och Botkyrka och där, höll jag på att säga, är det lättare att skaffa vapen än en kebabrulle höll jag på att säga, alltså men tyvärr. Ibland skämtar vi om det men det är sant, idag är det jättelätt att skaffa vapen. Okej, det har varit en stor fråga om det här med bestraffning, men kort och gott, vad har ni för planer för att jobba emot att åldern sjunker i de kriminella miljöerna?

WILLY: Tack. Vem vill ta den?

BOEL: Jag kan bara bekräfta och sedan kan jag släppa över dig, jag kan bekräfta det, gärningsmännen i Malmö då och jag tror att det ser liknande ut i Stockholm och Göteborg, de flesta av gärningsmännen är födda på 90-talet. Många av offren ser vi är födda mellan -95 och -99. Och som du säger, det är ju olika saker som gör att det sjunker i åldrarna. Skärpt vapenlagstiftning gör att man använder yngre killar till att bära vapen och så. Så att med det här *Sluta skjut* så är det mycket fokus på dem som är i 20-årsåldern som redan är grovt kriminella. Och där jobbar vi bland annat mycket mot Malmö stad och så för där har de en stor roll i det, att se till att, som Daniel beskrev, vi inte får dem till att växa in i de kriminella miljöerna. Så det är det menar jag. Det går inte att bara gör GVI och så är allting fixat, utan du måste jobba med flera parallella insatser. Jobba med de som redan är grovt kriminella men samtidigt stoppa att det inte är fler som växer in i den miljön. Men jag har inte liksom *gör såhär*, för även den är en svår uppgift, tänker jag.

WILLY: Tack. Fler frågor? Ja, där nere.

PUBLIK 2: Camilla, hej. Jo, jag bara undrar för att jag är jätteglad att det här funkar eller ja. Jag bara undrar lite, och det kanske inte ni kan svara på men, finns det möjlighet att ge den här insatsen även när man inte har kommit så långt i sin kriminalitet? Och då tänker jag att vi har kanske pratat lite [Ohörbart] men ibland lyckas vi inte riktigt

med det och det är en annorlunda metod, det är inte en metod på samma sätt liksom. Skulle man kunna i ett tidigare skede erbjuda det? Så att det inte behöver vara liksom att nu står du mellan att dö eller ta det här, utan att kanske bara lockas in i en miljö? Det är min fråga.

BOEL: Jag tänker ju att vi gör ju kartläggningen, inte bara de som driver våldet utan vilka finns runt om också. Och det här budskapet är grupprelaterat våld. Så de som är på *call in* och de som får *custom notifications*, de har ett uppdrag att föra det budskapet vidare till dem som de umgås med. Så det där med avhopparverksamheten, konsultationsteamet, det finns för alla. Vem som helst kan söka upp det. Sedan tror jag, som du sa, att vi behöver ha mer uppsökande verksamhet tidigare, i olika instanser. Och där är Malmö stad och kommunen viktig för att fånga upp och se vad vi kan göra här.

WILLY: Är det en modell som man kan tänka sig använda i fler fall än bara det här väldigt extrema exemplet som vi pratar om här? Karin?

KARIN: Ja, jag tänker att det här med *focus deterrence*, om man bara tar den enskilda, att det går att faktiskt använda och det har man använt i trappuppgångar i MKV, i Malmös trappuppgångar där man har sett drogförsäljning bland lite yngre killar som hänger och de som bor där blir jätteotrygga för att det är småbarn som ska passera förbi och så vidare. Där har man också gjort den här kommunikationen att *det här inte är acceptabelt, ni kan inte stå här och sälja droger, människor blir otrygga. Nästa gång du kommer hit så är det – visst är det olaga intrång?* Jag tror det är det lagrummet man använder. Så att man liksom på förhand säger, konsekvensen, det som du pratade om där borta, att man får det, för att lagföras och kanske fara genom rättssystemet och eventuellt få lite dagsböter i slutet, det är inte en konsekvens som man direkt tänker på eller som påverkar en som individ. Men det här att här åker du dit direkt om du gör det här, det är liksom en snabbare, det är därför man kallar

det för *fokuserad avskräckning* och det tror jag kan fungera. Jag tror att man kan använda den tankemodellen även för andra fenomen.

WILLY: Tack. Ny frågeställare.

PUBLIK 3: Ja, tack. Hej, Madeleine Kattel heter jag. Jag kommer från organisationen BUF, vi jobbar med stöd till barn och unga som har föräldrar eller familjemedlemmar i fängelse. Vi är ju idag inne på alla anstalter och alla häkten runtom i Sverige. Vi pratar med runt 4000 intagna varje år. Vi har bland annat gjort en egen studie där vi har pratat med unga kriminella som sitter just nu, 34 intervjuer har vi gjort, och det visar sig att nio av tio av dem tycker faktiskt att den viktigaste motivatorn för dem är att man kan skydda sina små syskon från att hamna i egen kriminalitet. Här tror jag att vi skulle kunna komplettera varandra rätt väl och jag hoppas att vi kan göra det framåt.

WILLY: Boel, vill du?

BOEL: Ja, det vill jag gärna. För det är en del som vi har lagt till som inte ingår i strategin men där vi också, bland annat förra sommaren fick vi flera som blev skadade och döda vid en skjutning, så vi drog igång arbetet lite tidigare med Malmö stad och vi jobbar mot socialtjänsten brett i hela staden. Så vi har ökat antalet orosanmälningar från polisen och ökat kvaliteten i dem. Och så har det blivit en bättre samordning på socialtjänsten Malmö stad, så att det jag ser nu är att det händer snabbare grejer utifrån våra orosanmälningar. Det blir fler frivilliga omhändertaganden, fler tvångsomhändertaganden, så att ja. Jag kan bara instämma med det. Och där har vi också vid något tillfälle, om vi tar ett konkret exempel, en kille då som vi bedömde att han inte skulle vara kvar i staden. Konsultationsteamet hjälper honom att flytta ut från staden snabbt och sedan skulle de fundera vidare på hur man skulle jobba vidare med honom. Där fick man till att vi flyttade med hela

familjen också. Han väljer att dra tillbaka in till staden igen, då skriver vi in orosanmälan på hans lillebror för då kände vi att...

WILLY: Vad är en orosanmälan, berätta.

BOEL: Det är när vi ser unga i riskzonen för att hamna i kriminalitet, så är det vårt, polisens verktyg, där vi skriver ner vad det är vi ser. Det går till socialtjänsten och de agerar på det med olika åtgärder. Så det är ett sånt exempel där vi sa att om han ska tillbaka in i Malmö igen så är det inte bra för lillebrodern.

WILLY: Tack. Ja, varsågod.

PUBLIK 4: Hej.

WILLY: Ta micken närmare bara.

PUBLIK 4: Så. Jag tycker det arbetet är jättefint och det är fantastiskt och det är bra. Men det känns lite som att när ni har flyttat bort dem och hjälpt dem, då kommer det bara att komma upp nya och det känns som att tyvärr så slösar man bort resurser för att i grunden kanske man måste tänka på att integrationen måste fungera för att gå till roten och grundorsaken med det hela. Om det exempelvis nu är en nyanländ som kommer, som inte har hus, lägenhet eller boende, någonting alls, hans enda val är att sälja kokain, då kommer alla de här att dyka upp igen och sedan måste ni gå in med det här projektet, eller inte projektet.

KARIN: Verksamheten.

PUBLIK 4: Verksamheten, och göra samma sak igen, på repetition, på repetition.

WILLY: Tack.

BOEL: Ja, det blev mycket nu. Men där är det ju viktigt och säga att *Sluta skjut* och GVI handlar om att få ner antalet skjutningar och det grova våldet. Det är en satsning mot det. Lyckas vi sedan få någon att hoppa av den kriminella banan så är det en bonus. Det du

beskriver, det är som jag säger, *Sluta skjut* är inte lösningen – GVI är inte lösningen på allt. Det är en lösning på att vi ska få ett lugnare samhälle där alla kan känna sig trygga. Man ska inte riskera att bli dödad när man går ut på gatan, men alla de andra parallella insatserna måste ske, och absolut, det här med integration och att vi fångar upp unga i riskzoner, allting det måste ske samtidigt. Så detta är ingen lösning på allt.

WILLY: Karin, är risken annars att det bara kommer nya kullar hela tiden till sluta skjut?

KARIN: Nja. Alltså precis som du säger, såklart måste hela samhället jobba mot kriminalitet på alla fronter. Det här är verkligen inte lösningen på det utan det är lösningen, målet är att få ner skjutningar, att kyla ner det grövsta våldet. Jag tror att vi har lite svårt att se det, det är en sorts *harm reduction* det här. Alltså, vi får ner skadeverkningarna av kriminaliteten. Sedan måste alla andra nivåer av prevention finnas med under det och runt det också. Och det är jag ganska övertygad om att det gör i Malmö för där har man en god bild av sina problem i övrigt och man himlar inte med det heller utan man vet vad man har för problembild att jobba med och man jobbar ganska intensivt med välfärdsinsatser. Jag tror att man kanske kan få med civilsamhället mer och lite sådana saker. Men hela samhället måste såklart stå runt det här. Det här är bara för att kapa den grövsta toppen av kriminaliteten i Malmö.

WILLY: Har vi någon mer fråga?

Publik 5: Ja, jag har en fråga. Jag är verkligen amatör och helt liksom okunnig och oerfaren på det här området men ett perspektiv som jag saknar i debatten, det är marknaden. Alltså vad gör man? För grunden för att det går att tjäna pengar på knarket är för att det är någon som använder det. Så någon reflektion runt det?

WILLY: Daniel?

DANIEL: Ja, det var ju en av de sakerna som jag nämnde som vi såg i rapporten som väldigt viktigt att jobba mot. Tillgången på narkotika och vapen eftersom att de är ihopkopplade med de här konflikterna och just – som jag var inne på – den här synliga narkotikamarknaden, jätteviktig att få bort. Det ska inte gå att växa upp i ett område där kriminalitet är en del av vardagen, där det är normaliserat. Så där krävs det mycket mer insatser för att så länge man kan växa upp i områden där det säljs narkotika öppet, då kommer vi att se en tillväxt in i de här miljöerna för att det går att för ganska unga killar göra, för dem, ganska stora pengar enkelt. Det är ett väldigt smidigt, lättillgängligt sommarjobb helt enkelt, att sälja narkotika.

WILLY: Okej. Det känns som att vi är rätt uppfyllda av det här om jag får utgå ifrån mig själv. Finns det någon kort fråga eller? Då vill jag tacka er som har kommit och ännu mer tacka panelen. Stort tack.

SPEAKER: Du har hört ett avsnitt av *Snacka om brott special* från Brå, inspelat i Almedalen 2019. Medverkade gjorde Karin Svanberg, enhetschef på Brå, Daniel Vesterhav, också han enhetschef på Brå och Boel Håkansson, kommissarie och verksamhetsutvecklare vid nationella, operativa avdelningen. Moderator var Willy Silberstein. Tack för att du lyssnade.